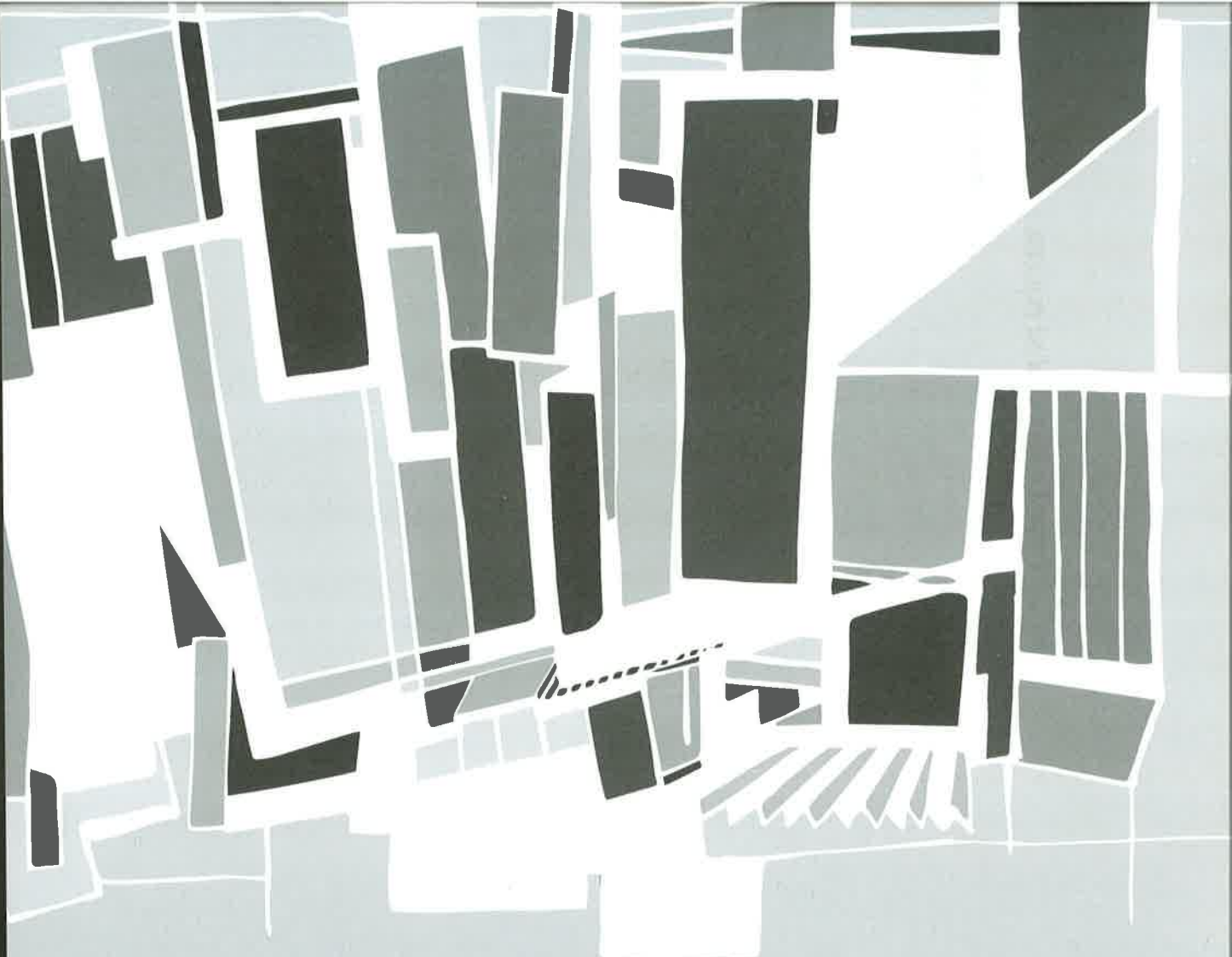

Michal Kořan a kol.

Česká zahraniční politika v roce 2014

ANALÝZA ÚMV

Praha 2015

ÚSTAV
MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ
PRAHA

INSTITUTE
OF INTERNATIONAL RELATIONS
PRAGUE

Ediční rada nakladatelství Ústavu mezinárodních vztahů
Prof. PhDr. Pavel Barša, M.A., Ph.D. (Filozofická fakulta UK, Praha), Mgr. Ing. Radka Druháková, Ph.D. (Fakulta mezinárodních vztahů VŠE, Praha), Doc. PhDr. Jan Eichler, CSc. (ÚMV, Praha), JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, Ph.D. (Fakulta sociálních věd UK, Praha), Prof. PhDr. Michael Klíma, M.A., CSc. (Mezinárodní univerzita Praha), PhDr. Michal Kořan, Ph.D. (ÚMV, Praha), Doc. Ing. Mgr. Petr Kratochvíl, Ph.D. (ÚMV, Praha), PhDr. Pavel Pšejta, Ph.D. (Fakulta sociálních studií MU, Brno), Mgr. Dan Marek, Ph.D., M.A. (Filozofická fakulta UP, Olomouc), Prof. PhDr. Lenka Rovná, CSc. (Fakulta sociálních věd UK, Praha).

Publikace je výstupem zpracovaným podle časového harmonogramu výzkumné činnosti ÚMV, který vychází z materiálu Dlouhodobý koncepční rozvoj ÚMV, v. v. i., na léta 2012–2018.

Publikace se teší podpoře Grantové agentury (Česká zahraniční politika a post-západní globální řád, registrační číslo: 14-274965).

Hlavní recenzent: Mgr. Tomáš Weiss, Ph.D.
Recenzenti dalších kapitol: PhDr. Petr Kaniok, Ph.D.
Mgr. Tomáš Raděj, Ph.D.

Michal Kořan a kol.
Česká zahraniční politika v roce 2014. Analýza ÚMV

Vydal Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i., v Praze roku 2015.

© Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i., Praha 2015

Vědecký redaktor: PhDr. Vladimír Trojánek

Layout: Jan Šavřda, kresba na obálce © Antonín Handl, 2015

Tisk: Petr Dvořák – Tiskárna, Dobříš

ISBN 978-80-87558-22-5

Obsah

Úvodem.....	9
ČÁST I: TVORBA A KONTEXT ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITIKY	
Kapitola 1	
Mezinárodní politický kontext a tvorba české zahraniční politiky v roce 2014.....	19
Michal Kořan	
Kapitola 2	
Media lní kontext české zahraniční politiky.....	34
Lenka Vochocová a Vlastimil Nečas	
ČÁST II: EVROPSKÝ A BEZPEČNOSTNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITIKY	
Kapitola 3	
Evropský rozměr české zahraniční politiky.....	57
Vít Beneš	
Kapitola 4	
Bezpečnostní rozměr české zahraniční politiky.....	84
Ondřej Ditrych a Jan Eichler	
ČÁST III: STŘE DOEVROPSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITIKY	
Kapitola 5	
Spolková republika Německo v české zahraniční politice.....	105
Vladimír Handl	
Kapitola 6	
Visegrádská spolupráce, Polsko, Slovensko a Rakousko v české zahraniční politice.....	125
Michal Kořan	

ČÁST IV: DVOUSTRANNÉ VZTAHY ČESKÉ REPUBLIKY S VYBRANÝMI ZEMĚMI A REGIONY

Kapitola 7	Spojené státy americké v české zahraniční politice	143
<i>Petr Vilímek</i>		
Kapitola 8	Rusko v české zahraniční politice	161
<i>Petra Kuchynková</i>		
Kapitola 9	Státy Východního partnerství v české zahraniční politice	188
<i>Lucia Najšlová</i>		
Kapitola 10	Balkánský rozměr české zahraniční politiky	211
<i>Tomáš Dopita</i>		
Kapitola 11	Blízký východ, Středomoří a Afghánistán v české zahraniční politice	224
<i>Michaela Ježová a Bronislav Bechyňský</i>		
Kapitola 12	Francie v české zahraniční politice	248
<i>Eliška Tomalová</i>		
Kapitola 13	Velká Británie v české zahraniční politice	258
<i>Zuzana Kasáková a Barbora Fialová</i>		
Kapitola 14	Dálný východ v české zahraniční politice	274
<i>Rudolf Füst</i>		
Kapitola 15	Subsaharská Afrika v české zahraniční politice	290
<i>Kateřina Rudincová</i>		
Kapitola 16	Latinská Amerika v české zahraniční politice	303
<i>Martin Hrdálek</i>		

ČÁST V: MULTILATERÁLNÍ VZTAHY A OSTATNÍ TEMATICKÉ OBLASTI ČESKÉ ZAHRAJNÍ POLITIKY

Kapitola 17	Multilaterální rozměr české zahraniční politiky	315
<i>Jan Blažek</i>		
Kapitola 18	Hospodářský rozměr české zahraniční politiky	329
<i>Štěpánka Zemanová a Miroslav Machoň</i>		
Kapitola 19	Energetika ve vnějších vztazích České republiky	342
<i>Lukáš Tichý</i>		
Kapitola 20	Rozvojový rozměr české zahraniční politiky	362
<i>Ondřej Horák-Hluchoň</i>		
Kapitola 21	Lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky	382
<i>Veronika Bílková</i>		
Kapitola 22	Kulturní rozměr české zahraniční politiky	402
<i>Jana Peterková a Eliška Tomalová</i>		
Seznam zkratek		412
Résumé		422
Vybraná literatura k české zahraniční politice vydaná v roce 2014		432
O autorech		442

Kapitola 5

Spolková republika Německo v české zahraniční politice

Vladimír Handl

ÚVOD

Vztah České republiky s Německem se dále normalizoval tím, že se vyrovnávala úroveň spolupráce ve všech oblastech, podařilo se odstranit blokáce především v oblasti evropské politiky. Česká republika, vláda a prezident přitom vystupovali jako poměrně aktivní aktéři, kteří šanci na posun ve vzájemných vztazích chtěli reálně využít. Odlišnosti v postojích a absence jasné politické linie ČR, které se naopak nově objevily (např. váhání kolem sankcí vůči Rusku, postoje prezidenta Zemana vůči konfliktu ve východní Ukrajině), nedovolovaly využít plně možnosti nové konstelace. „Tahounem“ vztahů tak nadále byla především depolitizovaná a decentralizovaná spolupráce v jednotlivých sektorech a v příhraničních regionech a rostoucí kontakty na společenské a mezilidské úrovni.

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRAANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Východiska

Nová vnitropolitická a zahraničněpolitická konstelace v zásadě vytrvářela podmínky pro intenzivnější sblížení a spolupráci, vyžadovala ale plnou a cílevědomou angažovanost politické reprezentace a pokud možno i podporu základního parlamentního konsenzu. Česká politika ale v obou směrech trpěla deficitem. Z německého pohledu trvala i určitá nejistota ohledně fungování českého politického systému: pokusy pre-

zidenta Zemana zasahovat do formování vlády a fungování vedoucí vládní strany nebo jeho blízkost s českým byznysem (viz diskutovaná cesta do Číny) vyvolávaly údiv, podobně jako jeho v Německu zcela nepochopitelné vulgarismy „na pubertální úrovni“.¹

Politická sféra

Politizace – politizace

Rok 2014 ve vztazích s Německem nepřinesl témata, která by byla v české politické sféře politizována (tedy intenzivně diskutována napříč politickým spektrem) nebo politizována (děliť by politickou sféru na nesmířitelné bloky). Samozřejmě, trval odpor ODS a KSČM vůči německé koncepci institucionálního vývoje EU, ale politický kontext vztahů s Německem tím byl zatěžován jen omezeně. Ani výsoce kontroverzní téma přetoků elektrické energie z německých větrných elektráren nebo nymného na německých dálnicích v českém prostředí prakticky nebylo politizováno. Vztahy s Německem byly prostě především prací administrativy všech stupňů, jen málo ale pronikaly do politického života země, vztah k Německu byl převážně depolitizovaný a nová vláda na tom změnila málo.

Dobrym příkladem tohoto stavu byly programy pro volby do Evropského parlamentu 2014. Příkladem depolitizace vztahu k Německu byl programový dokument ODS²: v částech, věnovaných zahraniční politice a obraně, jsou zmíněny multilaterální organizace (NATO a EU), klíčový „garant naší bezpečnosti“ USA, podpora Izraele a obranná spolupráce s Polskem a Slovenskem. Německo je subsumováno pod soudskou politiku a partner v EU a NATO. Celkové směřování programu jeví ale podstatné znaky zvyšování odstupu od německé politiky: hlásí se sice k flexibilitě, včercychlosti EU, přitom ale de facto požaduje „tzv. *Europe a la carte*“ („Každý stát musí mít možnost zapojit se pouze do takových společných projektů EU, které jsou pro něj výhodné“), což je pravý opak německé evropské politiky. Požadavek „zahájení debaty o navrácení části pravomocí z úrovně EU zpět na národní úroveň“ a „jednání trvalé výjimky z přijetí eura v České republice“ rovněž patří spíše do programového směřování německé Alternative für Deutschland, kterou ODS považuje za nejbližšího partnera a podpořila její přijetí do Evropské reformní skupiny v Evropském parlamentu. Také program Inuiti Usvit přímé demokracie Tomio Okamura měl blízko k euroskeptické AfD.³

Blíže německé evropské politice stál program KSČM, který vybočoval především svým akcentem na otázky míru a odmítání militarizace EU, Německo ale nezmiňoval.⁴ Vedoucí kandidátky KSČM Kateřina Konečná zmínila Německo jen jednou (a to kladně), v souvislosti s kvalitou potravin.⁵

To byl kontext, v němž SRN zmínil i kandidát KDU-ČSL, Pavel Svoboda.⁶ Program jeho strany se se svým akcentem na obranu před masovou migrací a akcentem na tradiční rodinu orientoval na CDU, nebo ještě spíše CSU.⁷

Rovněž programy ostatních stran Německo nezmiňovaly, ale v zásadě potvrzovaly, že tyto strany patří k hlavnímu proudu EU (který více než dříve definuje právě

KAPITOLA 5: SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

německá politika) a jsou s ní kompatibilní. Program ČSSD se orientoval na sociálně-ekonomickou problematiku, neakcentoval klíčová témata fungování a reformy EU, ale v zásadě nevybočoval z limity blízké rovněž Německu, především partnerské SPD.⁸ Lidt kandidátky ČSSD Jan Keller kritizoval sociální dumping ČR v EU a parazitování na státech, jako jsou právě Německo a Francie.⁹

Podstatně komplexnější program představilo Inuiti ANO, Německo zmiňovalo ovšem pouze v kontextu přetoků energie.¹⁰ Podobně profesionálně zpracovala program i TOP 09, která jasně směřovala k politice, kompatibilní s kurzem německé CDU.¹¹ Jediná ze stran, které se dostaly do EP a která tematizovala Německo, byla Strana svobodných občanů. Odmítla „současnou vůdčí úlohu Německa v Evropské unii“ a prohlásila, že „Česko-německá deklarace nepřinesla zamýšlený výsledek“ a „minulost může být znovu ožívána jako politické téma“.¹²

Obecně politické strany rozvíjely kontakty se svými sesterskými stranami v Německu, které je většinou významným způsobem podporovaly. Tak předseda KDU-ČSL a místopředseda vlády Pavel Bělobrádek poděkoval kancléřce Angele Merkelové a CDU za spolupráci v rámci Evropské lidové strany a za podporu v dobách, kdy byla strana mimo parlament.¹³

Téma Německa v EU nerovně ani žádní skutečně relevantní političtí aktéři. V politice prakticky bez odezvy znelý soudy např. Václava Klause, který vnímal integraci proces jako uniřkaci, jež „dospěla k situaci, že dominance Německa a eventudně Francie, s trochu vedlejší roli hranou Velkou Británií, je nekonečně větší, než byla kdykoliv v celém minulém století“.¹⁴ Z výroku vyplývalo, že je německá dominance větší než v době války, kdy nacistické Německo okupovalo většinu Evropy.

Omezená míra politizace vztahu k Německu (a EU) existovala spíše v řadách opozice: TOP 09 obvinila ODS, že podporou AfD v EP oslabila spojenectví mezi českou pravici a německou CDU; Jan Zahradil kritiku ovšem odmítal s tím, že se ODS na CDU/CSU v evropské politice nikdy neorientovala.¹⁵

Agenda

Kontakty

V České republice byl na státní návštěvě spolkový prezident SRN Joachim Gauck (4.–7. května); během ní obdržel nejvyšší státní vyznamenání (Řád Bílého lva I. třídy) a udělil prezidentu Milošovi Zemanovi zvláštní stupeň Velkého kříže za zásluhy o SRN.¹⁶ Podatné zavítal do Prahy 17. listopadu v rámci oslav konce studené války spolu s prezidenty zemí Vísegráské skupiny.

Předseda Poslanecké sněmovny Jan Hamáček byl v Německu na pracovní návštěvě 27.–28. května a zúčastnil se v Německu dvou konferencí (z toho jednou na světové bezpečnostní konferenci v Mnichově). Prezident Spolkového sněmu Norbert Lammert se zúčastnil 14. září konference v Terezíně. Prahu navštívila také prezidentka Zemského sněmu Bavorska Barbara Stammová.

Premiér Bohuslav Sobotka na své nástupní návštěvě Německa vystupoval ve prospech užší spolupráce mezi ministerstvy a firmami a uvedl pro příklad oblast hospo-

dávství a průmyslu či vědy a výzkumu. Prezentoval dlouhodobý český zájem zvýšit úroveň bilaterálních kontaktů.

Vzhledem k tomu, že Německo nemá kapacitu na to, aby s ČR zavedlo mezivládní konzultace (tuto úroveň mají konzultace se strategickými partnery), navrhl B. Sobotka konat jednání vedená předsedy vlád, jichž se bude účastnit několik členů kabinetu.¹⁷ Aktivita české strany a rostoucí kompatibilita s politikou SRN umožnily zahájit přípravu strategického dialogu, který by vytvořil platformu pro rozvoj bilaterálních projektů zainteresovaných resortů na úrovni, přesahující běžnou rutinní spolupráci. 29. srpna pak B. Sobotka navštívil Sasko.

Nástupní návštěva ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka potvrdila existenci dobrých přímých vazeb vztahů (diplomatických i stranických) s resortním kolegou Frank-Walterem Steinmeierem 7. března. Výrazem samozřejmě kolegiality bylo, že ministr Zaorálek při návratu z jedné pracovní schůzky EU v Bruselu změnil trasu svého vládního speciálu a dopravil ministra Steinmeiera, kterému se porouchalo letadlo, solidárně do Berlína a teprve pak pokračoval do Prahy. Ministr Steinmeier událost komentoval slovy: „*Tohle je skutečně evropské přátelství a dobré sousedství*“.¹⁸ F.-W. Steinmeier pak v srpnu vystoupil na každoroční konferenci velvyslanců ČR a pomoc ministra Zaorálka s díky připomenul.¹⁹ Další návštěva ministra Steinmeiera se konala 28. října. Ministr Zaorálek navštívil Německo při různých příležitostech celkem třikrát, z toho jednou Bavorsko.

Celkově se konalo 11 českých ministerských návštěv různého druhu na úrovni federace a šest na úrovni zemí. Naopak proběhly tři německé ministerské návštěvy v ČR na federální úrovni a pět na úrovni zemí. Českou republiku vždy dvakrát navštívili premiéři obou sousedních spolkových zemí, Bavorska (Horst Seehofer) a Sasko (Stefan Weil).

2. 9. 2014 předal pověřovací listiny nový německý velvyslanec Arndt Freytag von Loringhoven, který dříve sloužil na ZÚ SRN v Moskvě a Washingtonu, byl viceprezidentem Spolkové zpravodajské služby BND a naposledy pověřencem MZV SRN pro základní otázky EU.²⁰

Německá strana z počátku roku 2014 potvrdila zájem o odkoupení Lobkovického paláce.²¹ Udajně z důvodů vysoké ceny (670 mil. Kč) z tohoto záměru nicméně sešlo a byl prodoučen pronájem na dalších 50 let a začala se připravovat rekonstrukce českého velvyslanectví na Wilhelmstrasse v Berlíně.²²

Evropská unie

Postoj ČR k Evropské unii byl jako i v předešlých letech klíčovým politickým rámcem pro česko-německé vztahy: opět se potvrdilo, že kompatibilita české a německé evropské politiky je funkčním předpokladem pro blízkost v celém spektru politických vztahů. Vláda premiéra Sobotky a pozice prezidenta Zemana vrátily ČR do hlavního proudu evropské politiky; šlo o zásadní obrát, protože, jak uváděla minulá vydání této analýzy, bylo deklarovaným zájmem vlády premiéra Petra Nečase českou politiku z hlavního proudu EU vyvést a směřovat ji na tzv. „*Europe à la carte*“, kde si každý vybírá jen tu oblast spolupráce, která se mu momentálně hodí. Šlo přitom tehdy především o odlišnosti v otázkách institucionálního vývoje EU – tuto odlišnost nová

vláda v roce 2014 překlenula, provedla mj. zatím převážně symbolické gesto, kterým se přihlásila k členství ve Fiskálním paktu.

Proevropský obrát v české politice německá strana explicitně a opakovaně ocenila. Ministr zahraničních věcí Steinmeier prohlásil: „*Těší mě, že Česko přebírá velmi aktivní roli v Evropské unii. A samozřejmě mě těší i to, že se Česko rozhodlo přistoupit k Fiskálnímu paktu, přestože není členem eurozóny. (...) Je to významné znamení toho, jak se chce Česko se svou novou vládou v Evropě angažovat. To je dobré pro budoucnost*“.²³ Ministr Zaorálek prohlásil: „*Nemusíme mít vždy stejné názory, ale připadá mi, že základní pozice máme totožné. Zájem o úspěch evropského projektu, zájem o úspěch společné evropské měny*“.²⁴ Kancelářka ocenila „*proevropskou orientaci současné české vlády, které se účastní i křesťanské demokracie*“.²⁵

Evropská politika se tak stala tématem, o němž měly obě strany zájem prohloubit konzultace. Česká strana přitom k evropské agendě ve vzájemných vztazích přistupovala aktivně. Premiér Sobotka se explicitně přihlásil k intenzivnější spolupráci s Německem při projednávání evropských témat. „*Tak, jak koordinujeme naše postoje v rámci V4, tak bychom rádi konzultovali a koordinovali postoje i s Německem*“.²⁶ Měly by tomu sloužit mj. schůzky resortních ministrů nebo jednání vedená předsedy vlád, kteří spolu vezmou několik členů kabinetu.²⁶ Rovněž prezident Zeman viděl perspektivu ve spolupráci s SRN: vystupoval za urychlené přijetí eura a věřil, že jestliže je Německo považováno za ekonomický motor EU, může se ČR stát „*převodovou EU*“. Joachim Gauck ocenil příklon nynější české vlády a prezidenta k prohlubování integrace EU.²⁷

Ani preference vlády ČR, vedené levicovou ČSSD, podpory investic do hospodářského růstu, zaměstnanosti a boji proti nezaměstnanosti neznamenal podstatnou odlišnost od postoje SRN – i vláda B. Sobotky vnímala jako klíčové dodržování rozpočtové disciplíny, nízké inflace, posilování konkurenceschopnosti a exportního potenciálu evropských ekonomik. Prorůstová opatření byla zase součástí politiky hlavních sil také na německé politické scéně, ovšem při dodržování tzv. dlouhodobé brzdý (0,35 % HDP ročně).²⁸

Dobrý pracovní vztah se vytvořil mezi ministry financí Andrejem Babišem a Wolfgangem Schäubleem. Ministr Babiš spolupráci aktivně rozvíjel a vnímal německou rozpočtovou politiku jako vzor: během návštěvy v Berlíně 12. května prohlásil, že „*Německo je pro nás příkladem a důvodem, že jednou se Česká republika taky dostane do situace, kdy budeme mít vyrovnaný rozpočet, a že zapomeneme na to, že schodky jsou normální. Protože schodek není normální, nemůžeme žít na dluh*“.²⁹ U příležitosti návštěvy W. Schäubleho uspořádal 2. října v Praze schůzku ministrů financí Visehradské skupiny, Rakouska a Německa o boji proti daňovým únikům, výměně informací v daňové oblasti a možnosti vzájemné spolupráce.³⁰ Právě ministerstvo financí jasně vnímalo spolupráci s Německem, ale i dalšími středoevropskými sousedy, mj. jako cestu k posílení vlivu ČR na evropské úrovni: Ministr Babiš označil schůzku za historickou a uvedl, že „*výsledkem historicky prvního setkání ministrů financí v tomto pro Českou republiku klíčovém složení není jen posílení spolupráce daňových správců v regionu, ale díky pojmenování společných cílů také zlepšení naší vyjednávací pozice na úrovni EU*“.³¹

Zahraniční politika a obrana

V zahraniční politice EU bylo hlavním společným tématem Východní partnerství (VP). S ohledem na ruskou hybridní válku v Ukrajině a krizi ve vztazích s Ruskem rostl zájem obou stran o spolupráci, pro Berlín byla přitažlivá v zásadě zdůrazňivá pozice Prahy (na rozdíl od poměrně radikální pozice Polska). Nakořk se dařilo české politice tuto agendu aktivně rozvíjet, je ale nejasné: diskuse o spolupráci v oblasti VP probíhají již od roku 2009, nevysílily ale dosud v žádný konkrétní společný bilaterální či multilaterální projekt.

Důležitým výrazem postoje české diplomacie k německé zahraniční politice byla podpora, kterou ČR vyjadřovala postupu SRN ve vztahu k válce na Ukrajině a ruské anexi Krymu. Ministr zahraničních věcí L. Zaorálek v Berlíně 7. března podpořil snahu německého ministra najít kompromis mezi protoruskými a proevropskými stranami na Ukrajině a uvedl: „*Citím tedy v Německu, že si uvědomuji tato rizika a že si uvědomuji, že pasivita by v takové věci mohla být trestuhodná, byla by osudná.*“ Dlouhodobě sdílel německou analýzu konfliktu na Ukrajině a anexi Krymu.³² Dialog proběhl i ve formátu Visegrád plus Německo v Budapešti, kde si účastníci vyjasňovali možnosti a potřebu sankcí proti Rusku.³³ Schůzka tak měla konzultační a koordinační charakter a zjevně přispěla k jednomyslné podpoře sankcí na následném jednání v EU. Schůzku inicioval Berlín a země V4 ji vnímaly jako důkaz významu skupiny jako koordinačního fóra.³⁴ Berlín nicméně s jistým zklamáním vnímal postupnou vnitropolitickou diferenciaci a změny v postojích některých českých představitelů (např. kon troverzi kolem sankcí); zájem o spolupráci přesto přetrvával jak na bilaterální úrovni, tak i v rámci formátu SRN a Visegrádská skupina.

Obě země úzce koordinovaly svůj postup při snaze dosáhnout propuštění členů mise OBSE, mezi něž patřili čtyři Němci a jeden český pozorovatel. Jednal o tom s německou ministryní obrany Ursulou von der Leyenovou 28. dubna ministr obrany Martin Stropnický.³⁵ Po propuštění pozorovatelů ocenil ministr Zaorálek mimořádný podíl, který na propuštění rukojmích mělo Německo, zejména jeho resortní kolega Steinmeier a kancléřka Merkelová: „*Bez nich by to bylo velmi obtížné.*“³⁶ V rozhovoru s prezidentem Gauckem uvedl, že „*německá strana českou nejen informovala, ale že společně hledaly řešení*“; Německu za jeho roli poděkoval i prezident Zeman.³⁷ V oblasti obrany česká strana aktivně vyjadřovala podporu myšlenke těsnější dělby práce. Náměstek ministra obrany Daniel Kořtovál uváděl, že ČR vnímá regionální obranou spolupráci s Německem jako podporu fungování NATO i zahraniční a bezpečnostní politiky EU, očekává synergetický efekt. Německo je z pohledu české politiky jak schopno, tak ochotno ujmout se v oblasti evropské obranné politiky vedení. Česká armáda plánovala propojení jedné brigády s německo-nizozemským sborem v Múnsteru a jedné s německo-polsko-dánským sborem ve Štětíně.³⁸ Česká republika proto pokračovala i v podpoře i dalším rozpracování *Framework Nation Concept*, v jehož jádru by byl německý Bundeswehr.³⁹

Ekonomika, energie, doprava

V roce 2014 se opět zvýšila dynamika obchodní výměny se SRN a ČR zůstala jedním z nejpřitažlivějších míst pro německé investory. Objem obchodní výměny se zvý-

KAPITOLA 5: SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

šil o 9,8 % na rekordních 70,39 mld. EUR, přičemž historicky nejvyšší objem dosáhl jak vývoz (36,88 mld. EUR, nárůst o 11,7 %), tak dovoz (33,51 mld. EUR, nárůst o 7,8 %). Téměř o tři čtvrtiny narostlo i pozitivní saldo obchodní výměny s Německem a dosáhlo 3,37 mld. EUR.⁴⁰ Nejvýznamnějšími obchodními partnery mezi spolkovými zeměmi byly nadále Bavorsko (29 % českého exportu do Německa), Bádensko-Virtembersko (20 %), Severní Porýní-Vestfálsko (14 %) a Sasko (10 %). Rovněž struktura českého vývozu do SRN byla zachována – na prvních místech exportních produktů byly díly a příslušenství pro automobily (nárůst o 19 %), automobily (nárůst o 23 %), počítače, nábytek (nárůst o 47 %).⁴¹

Výzkum mezi středně velkými německými firmami, působícími v České republice, potvrdil, že dvě třetiny těchto firem vytvořily v ČR své dceřiné společnosti s cílem snížit pořizovací a pracovní náklady. Stejně jako v minulých letech za rušivý faktor považují nedostatek kvalifikovaných zaměstnanců a byrokratickou zátěž.⁴² Další kritika se týkala korupce, hospodářské kriminality, nedostatečné politické stability a málo efektivní státní správy, rovněž jako klesající konkurenceschopnosti. 80 % firem vnímalo nicméně ekonomickou situaci v ČR jako uspokojivou nebo přímo dobrou a třetina firem plánovala navyšování investic, vytvoření nových pracovních míst a zvýšení mezd. Dobře bylo hodnoceno české vysoké školství, podmínky pro výzkum a vývoj byly vnímány jako průměrné a kritizováno bylo odborné vzdělávání. Na rozdíl od roku 2013, kdy první místo na žebříčku investiční přitažlivosti získalo Polsko, se v roce 2014 na první místo posunula ČR, dělila se o něj ale se Slovenskem.⁴³

Doprava a dopravní infrastruktura byly nadále klíčovými tématem vzájemných vztahů a předpokladem ekonomické spolupráce, byly projednávány i na nejvyšší politické úrovni. Zdánlivě v kontrastu s tím bylo rozhodnutí ČSA zrušit po 66 letech přímou linku do Berlína: ve skutečnosti se dálčníci a vlakové spojení ukázalo jako příliš silná konkurence. Nová vláda se chtěla dopravě zesíleně věnovat, a to jak ve vztahu k spolkové, tak zemským vládám.⁴⁴ Kontroverzní zůstávalo zajištění lepší splavnosti na Labi. České a saské přístavy se dohodly na spolupráci a koordinaci tak, aby mohly nabídnout zájemcům lepší podmínky a mohly lépe konkurovat dominantní železnici.⁴⁵ Německé generální ředitelství vodních cest přijalo koncepci splavnění Labe na území Německa, která je ovšem založena na regulaci toku.

České ředitelství vodních cest naopak nadále doufalo, že se mu podaří získat povolení s výstavbou vodního stupně na Labi v Děčíně, protože pouhá regulace podle něj na české straně vzhledem k většímu sklonu dna větší splavnost nezajistí.⁴⁶ Rovněž odpůrci stavby potvrdili svou pozici a poukazovali na negativní dopady na životní prostředí, problematickou rentabilitu stavby a ohrožení turismu.⁴⁷ Téma bylo v tomto smyslu polarizované, nemělo ale takový dosah, aby bylo mohlo výrazněji ovlivnit veřejnou scénu.

Česká politika kritizovala snahy zavést na německých dálnicích mytné, které by znevýhodnilo cizince oproti občanům SRN. Otevírala téma jak v jednání s německými partnery, tak se aktivně snažila koordinovat své postoje se sousedními státy. Premiér Sobotka při jednání s rakouským spolkovým kancléřem Wernerem Faymannem uvedl, že zavedení mytné „*je něco, co v České republice nevíme. Domníváme se, že to není dobrý nápad, že by to znamenalo určitou diskriminaci pro české řidiče.*“⁴⁸ Proti myt-

nému vystupovali rovněž starostové německých obcí při hranicích s Českou republikou, obávali se narušení kontaktů v pohraničí a odvetných opatření ČR.⁴⁹

Klíčovým tématem zůstávaly nadále přetoky energie a přetěžování české přenosové soustavy. Na politické úrovni prakticky uzavřela jednání o přetocích návštěva premiéra Sobotky v Berlíně 13. března, kdy byla na nejvyšší úrovni podpořena výstavba transformátorů s třizéným posunem fáze (PST), doporučená bilaterální pracovní komisí. Celkově to byla dlouhodobě česká strana, která vystupovala v dané věci aktivně, a německá strana spíše reagovala.⁵⁰ Perspektivní řešení představovala především výstavba vysokonapěťového vedení ze severu na jih Německa. Společnosti TenneT a TransnetBW proto plánovaly výstavbu vysokokapacitního vedení Suedlink, které by spojilo větrné elektrárny v Šlesvicku-Holštýnsku se spotřebiteli v Bavorsku. Vedení vysokého napětí Suedlink má mít přenosovou kapacitu 4000 megawattů.⁵¹

Pokračovalo opatrné pronikání energetických firem na německý trh: Největší česká těžební společnost MIND (skupina miliardáře Karla Komárka ml.) má 70% podíl na ložisku Altenheim na jihu západě země od společnosti DrillTech GUT. Zásoby ložiska Altenheim jsou odhadované na 5,56 mil. boe (ekvivalentu barelu ropy).⁵² Společnost Mibrag Neue Energie, která patří do Energetického a průmyslového holdingu (EPH) českých vlastníků, připravovala v Německu projekt větrných elektráren.⁵³

Ropovod IKL dostal v listopadu od hornobavorské vlády nové povolení k provozu.⁵⁴ Ropovod patří přepravci ropy MERO, který Českou republiku zásobuje ze západu a slouží jako alternativa k ruskému ropovodu Družba s roční kapacitou přes 11 mil. tun.

Možnosti spolupráce jsou spojeny i s tím, že Německo chce k vyvažování výkyvů produkce solárních a větrných elektráren v budoucnu využívat zahraniční energetické zdroje.⁵⁵ Ve vztahu k energetice nicméně trvají i politické odlišnosti. Především, český přístup je více sekuritizován, otázky energetické bezpečnosti v něm hrají větší roli, nežli tomu tak je v SRN.

Německá vláda tak schválila prodej divize německé energetické společnosti RWE pro těžbu ropy a plynu skupině investorů vedené ruským miliardářem Michaelem Fridmanem. Skupina Letter One se v březnu s RWE dohodla, že za převzetí divize DEA zaplatí 5,1 mld. EUR (142 mld. Kč).⁵⁶

Obě strany se ve spolupráci připravovaly zvládat i krizové situace spojené s případným technickým kolapsem. Více než 200 energetiků a příslušníků složek integrovaného záchranného systému i armády z Česka a Německa se v září na Hoře svatého Šebestiána zúčastnilo prvního mezinárodního cvičení na obnovu elektrické přenosové soustavy mezi oběma státy.⁵⁷

Před samým koncem roku se tématem technických a poté i politických jednání stalo vydání zásob nafty, které se nacházely v Bavorsku u německé firmy Viktoriagruppe, jež na sebe podala insolvenční návrh. Šlo nikoli o politický, ale soukromoprávní problém, protože česká strana musela insolvenčnímu správci doložit, že ji nafta ve skladu patří.⁵⁸

Do agendy vzájemných vztahů patřily i obnovitelné zdroje, a to i na úrovni firem: v říjnu se na velvyslanectví v Berlíně např. konalo Česko-berlínsko-braníbor-

ské fórum o obnovitelných zdrojích energie, jehož se zúčastnilo 20 českých a 10 německých firem.⁵⁹

Ochrana životního prostředí

Za příklad pravidelné a vysoce institucionalizované spolupráce nadále sloužila oblast ochrany životního prostředí, která tradičně zahrnovala federální i zemskou/přeshraniční úroveň.

V Praze 22. října proběhlo pravidelné zasedání Česko-německé komise pro životní prostředí. Komise jednala o klimaticko-energetické politice EU 2030, prohloubení spolupráce národních parků Šumava a Bavorský les a spolupráci na budoucích projektech podle společné česko-německé smlouvy z roku 2004, které mají za cíl zlepšit životní prostředí. Komise na jednání podpořila mezinárodní projekty na revitalizaci mokřadů, ochranu tetřívka a environmentální vzdělávání. Strany se dohodly mj. na pokračování spolupráce v oblasti ochrany ovzduší, konkrétně na projektech měření při problémech s pachovými látkami unikajícími do ovzduší či na zřízení společné česko-německé skupiny pro přeshraniční spolupráci v oblasti ELA.⁶⁰ 29. a 30. října pak v Praze proběhlo 17. zasedání Česko-německé komise pro hraniční vody, stejně jako 16. zasedání Stálého výboru Bavorsko a Stálého výboru Sasko.⁶¹ 10. července ministr životního prostředí Richard Brabec spolu s bavorským státním ministrem Marcellem Huberem podepsali Programové prohlášení o spolupráci v oblasti ochrany přírody. Otevřela se tak cesta k znovuoživení vztahů mezi národními parky Šumava a Bayerischer Wald.⁶²

Pokračovaly velmi účelné zaměřené projekty jako v oblasti ochrany vod např. řešení usazování rtuti ve vodním díle Skalka (spolupráce s Bavorskem), nebo program Cíl 3 „Společně využívané podzemní vody na česko-saském pomezí“ (GRACE).

Vnitro

Rovněž oblast vnitřní patřila i v roce 2014 k příkladům intenzivní, institucionalizované a aktivní spolupráce. Situace na hranici, zejména masové užívání pervitinu, vedla k posilování kontrol na bavorské straně. Spolupráci s německou stranou hodnotili čeští policisté v plzeňském kraji kladně: „*Naše spolupráce, co se týká bavorské a spolkové policie, je nadstandardní*“, řekla ČTK plzeňská krajská policejní mluvčí Martina Kohoutová.⁶³ Spolkový ministr vnitřní Thomas de Maiziere označil spolupráci s českým ministerstvem vnitřní jako „*velmi těsnou a založenou na důvěře*“, uvedl, že např. v listopadu společně policie obou zemí rozhlý organizaci prodávčů drog v Praze a Lipsku a zabavily 2,9 tun chlorfedrinu, suroviny na výroku asi 2,3 tun pervitinu.⁶⁴ Situace v pohraničí na německé straně byla nadále kritická, např. v regionu Vogtland docházelo k 80 % vloupání ve snaze sehnat peníze na drogy.⁶⁵ I z tohoto důvodu si vzal Česko-německý fond budoucnosti protidrogovou prevenci jako hlavní tematické zaměření roku 2014. Potvrdila se tak užitečnost a flexibilita této instituce českóněmecké spolupráce a oprávnění její existence.⁶⁶ V červenci pak v Praze podepsali dohodu o spolupráci při potírání organizovaného zločinu i majetkové kriminality ministři vnitřní Saská a ČR Markus Ulbig a Milan Chovanec. Ministr Chovanec uvedl, že „*...dohoda je začátek poměrně zdlouhavé, drahé a bolestné cesty, na konci ale musí*

*byť výsledky. Ty musí být v tom, že přestaneme být výrobci drogy, která se dnes masivně vyrábí na území ČR, a přestaneme tím komplikovat našim německým partnerům život.*⁶⁷ Podobné dokumenty má ČR podepsat i s Bavorskem.

Během návštěvy ministra Chovance v Berlíně byl dohodnut charakter smlouvy o policejní spolupráci na celostátní úrovni. „*Smlouva bude mít reciproční charakter. Naše policejní hlídky budou moci zasahovat hlouběji na území Německa, němečtí policisté zase hlouběji na našem území,*“ uvedl Milan Chovanec.⁶⁸ O boji proti drogové kriminalitě jednali i ministři spravedlnosti Helena Válková a její bavorský kolega Winfried Bausback v bavorském Hofu.⁶⁹

Obě komory Parlamentu ČR schválily smlouvu s Německem o přeshraniční spolupráci zdravotnických záchraných služeb z roku 2013. Na jejím základě mohou záchranáři z příhraničních krajů ČR a ze Saska a Bavorska zasahovat na území sousedního státu, pakliže mají k pacientům blíže než místní záchranáři služba,⁷⁰ dovršila se tak několikaleťá cesta k nové kvalitě spolupráce.

Kultura

Pokračoval trend růstu pozornosti německé veřejnosti (odborné i laické) vůči české kultuře, je to právě kultura a už nikoli historie, již se věnuje nejvíce akcí a veřejného zájmu. Poprvé byla uditelna významná cena Uměleckého muzea v Bonnu zahraničnickému výtvarníkovi – získala ji Eva Kořátková, multimediální konceptuální umělkyně. Spolu s ní vystavovali v Bonnu další čtyři mladí umělci.⁷¹ Nejvýraznější ohlas má v Německu právě české umění a dále pak design, kreativní průmysl. V těchto oblastech je ČR vnímána mezi zeměmi střední a východní Evropy jako nejvýspělejší. Státní instituce, především Česká centra, se snaží pomáhat českým umělcům a designérům navazovat kontakty a prezentovat se v německém prostředí, jde však zatím ale především o náznak trendu, který by měl dále pokračovat.

Česká centra se přiblížila MZV, které se s nimi snaží intenzivněji spolupracovat. Institucionální finanční zajištění, která získávají především z prostředků MZV, bylo ovlivněno sankcemi vůči Rusku: činnost Českých center je tradičně dotována ze zisku tzv. Českého domu v Moskvě, z něhož vzhledem k situaci odešlo několik firem. Další zdroje mají charakter projektového financování a nejdůležitější je zde nadále Česko-německý fond budoucnosti, jednotlivé akce (např. vysílání divadel) podporuje finančně ministerstvo kultury.

Byla uzavřena dohoda o spolupráci mezi Českým rozhlasem a německým veřejnoprávním vysílatelem Mitteldeutscher Rundfunk (MDR), jenž je součástí celostátní veřejnosprávní ARD. Partneri se zaměřili na výměnu pořadů, pořádání společných akcí klasické a současné hudby nebo společnou tvorbu rozhlasových a internetových obsahů, zejména u zpravodajsko-publicistických stanic MDR-Info a Český rozhlas Plus.⁷² Dověřil se několikaleťý proces přípravy na podání saské a české společné žádosti o zařazení Krušnohoří jako přeshraničního hornického regionu na seznam světového dědictví UNESCO.⁷³ Proběhla celá řada akcí tradičního charakteru, které si již získaly své diváky, jako Dny německého divadla a Dny české kultury v Drážďanech. Kulturní výměna má velmi silný regionální rozměr: Plzeň a sousední Bavorsko tak zcela logicky spolupracovaly na přípravě na rok 2015, v němž ponese Plzeň titul

Evropské hlavní město kultury. V tomto kontextu proběhly 16.–17. května i Bavorské dny v Plzni, na kterých se podílely Plzeň2015, o.p.s., Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže Tandem a jeho projekty Zažij Plzeň! a KULTURJAM.

Minulost

Posiloval se trend, kdy proces vzpomínání obě strany spojuje, nikoli rozděluje; česká politika byla v tomto směru značně aktivní. To bylo zjevné především ve vztahu k symbolům a událostem, spojeným s koncem studené války. Prezident Gauck během návštěvy Prahy zdůraznil význam Václava Havla a Petr Pithart jej vyzval, aby právě on nesl jeho odkaz.⁷⁴

Klíčovou roli v rozvoji spolupráce nadále hrál Česko-německý fond budoucnosti. Na svém březnovém zasedání podpořil 211 nových projektů z oblasti přeshraniční spolupráce a věnoval na ně přes 27 mil. Kč. Mezi projekty patří iniciativa protidrogové prevence, pražská výstava o nuceně nasazených za druhé světové války nebo německá vydání některých významných českých literárních děl.⁷⁵ Součástí práce s minulostí byly nadále symbolické akty, jako byla návštěva Terezína, kterou uskutečnil během svého pobytu v ČR spolkový prezident J. Gauck za doprovodu prezidenta M. Zemana.⁷⁶

Kultivace historické paměti měla i středoevropský rozměr: prezidenti Maďarska, Česka, Polska, Slovenska a Německa se postupně sešli ve Varšavě, Budapešti, Lipsku a Bratislavě.

Závěrečné setkání se uskutečnilo 17. listopadu v Praze, hostitelem byl prezident Zeman.⁷⁷

Všechny schůzky účinně symbolizovaly blízkost a propojenost regionu, jeho sdílené historické kořeny a kapital kulturní blízkosti. Česká strana s tématem sdílené minulosti aktivně pracovala. Na německém velvyslanectví v Praze proběhly vzpomínkové akce za účasti německé a české veřejnosti, pamětníků a politiků, symbolizovaly historickou spojnici roku 1989 jako vstupu do éry sblížení.

Vyrovnání vztahů s Bavorskem, které zdůraznila tato kapitola analýzy za léta 2012 a 2013, neznamenalo shodu názorů na jednotlivé aspekty minulosti. Tak byly na sudetoněmeckém srazu již tradičně odsouzeny dekrety prezidenta Beneše.⁷⁸ „*Benešovy dekrety byly nespravedlivé a nespravedlivě zůstávají. Do evropského právního státu nepatří... To, že zde dekrety pořád ještě jsou, brání tomu, aby se zhojily rány mezi sudetskými Němci a Čechy,*“ prohlásila Emilie Millerová, bavorská ministryně pro sociální věci. Česká vláda reagovala neméně tradičním prohlášením, že „*přirozené nevidí důvod pro jakékoliv zpochybňování Benešových dekretů a pro jakékoliv otevírání této otázky*“.⁷⁹ Výrazem posunu v postojích Sudetoněmeckého sdružení bylo naopak ocenění Milana Horáčka, českého emigranta a dlouholetého politika německých Zelených, Evropskou cenou Karla IV. za jeho boj za lidská práva.⁸⁰

Německo zařadilo do kalendáře památný den 20. června, kdy si bude připomínat osud německých vysídlenců, vč. těch z Československa. Už dříve tyto dny zavědly Bavorsko a Sasko.⁸¹ Za konstruktivní dialog mezi Spolkovým svazem vyhnanců a původními domovskými státy odsunutých vysídlených Němců se vyslovil jeho nový předseda Bernd Fabritius. „*Cestou k tomu je čestný a kritický přístup k našim společ-*

nyjm dějinám, " řekl. „Věřím, že to bude fungovat. Dokazuje to například řeč [byvalého] českého premiéra Nečase v bavorském zemském sněmu.“⁸² Jeho zvolení je vnímáno jako významný posun v politice Svazu: Fabritius patří k liberálnímu proudu ve své organizaci a žije v přiznaném partnerském vztahu s mužem.⁸³

Regionální vztahy

Na novou institucionální úroveň se posunuly česko-bavorské vztahy otevřením zastupení Bavorska v Praze v Chotkově paláci na Starém městě.⁸⁴ Ceremoniálu se 4. prosince zúčastnil bavorský premiér Horst Seehofer, který u té příležitosti uvedl, že si umí představit, že by Bavorsko a Česká republika uspořádaly společné zasedání svých vlád.⁸⁵ Bavorsko a ČR připravovaly bavorsko-českou zemskou výstavu pro rok 2016. Její původně ambiciózní scénář, který by se zabýval i složitými aspekty vztahů, byl ale postupně omezen na neproblematické (ale také méně relevantní) téma osobnosti českého a německého krále a císaře Karla IV. Tématem zůstalo zlepšení železničního spojení mezi Prahou, Mnichovem a Norimberkem a premiér Seehofer přiznal, že nedostatky jsou hlavně na německé straně.⁸⁶

Obecně platilo, že česká politika věnovala spolupráci s Bavorskem zesílenou pozornost. Ministryně pro místní rozvoj Věra Jourová a bavorský státní ministr financí, rozvoje země a vlasti Markus Söder v Plzni 5. června podepsali dohodu, která by měla rozvíjet spolupráci mj. v oblasti školství, vědy a nových technologií. Cílem je posílit konkurenceschopnost celého území. Vznikla proto odborná pracovní skupina, která zpracovávala koncepci rozvoje oblasti zahrnující území Horních Frank, Horní Falce, Dolního Bavorska a Plzeňského, Karlovarského a Jihočeského kraje. Ministryně Jourová uvedla: „Naše věda si už i díky evropským fondům poměrně slušně vybavila různé laboratoře a výzkumná pracoviště a teď by to měla vrátet do ekonomiky. Zatím nemáme z pozice ekonomiky zadávat typ výzkumu, který půjde využít v ekonomice. To by mohlo velmi dobře fungovat mezi Českem a Bavorskem.“⁸⁷

Byla otevřena i diskuse o možném založení společné bavorsko-české univerzity. Ministr Söder uvedl, „chceme společně z několika železných opor ukořistit zlatý řetěz. Soudí rozvoje mají být Bavorsko a Česko prováděny ještě silněji. Zadaní zní: inventura a perspektivy a návrhy pro společný propojený prostor v příhraničí.“⁸⁸

Rovněž čerpání prostředků na regionální úrovni bylo na české straně poměrně úspěšné. Ministryně Jourová uvedla, že je program česko-bavorské příhraniční spolupráce vyčerpán z téměř 90 % a Česko z něj Evropské unii nemusí vrátit ani korunu.⁸⁹

Podobně se rozvíjela spolupráce se Saskem, které v Praze otevřelo své zastoupení již před dvěma roky. Premiér Sobotka se se saským premiérem Tillichem setkal v Praze 17. července a jednali především o rozvoji přeshraniční dopravní infrastruktury, prohlubování policejní spolupráce a čerpání evropských fondů.⁹⁰ Tillich později uvedl, že „Severní Čechy, Sasko a Dolní Slezsko tvořily před světovými válkami nejbohatší region Evropy. A já doufám, že se nám během dalších 25 let podaří přinejménším dohnout se zpátky na úroveň nejobohatších evropských regionů,“ podpořil snahy o intenzivnější spolupráci těchto oblastí, a to především v oblasti vědy a výzkumu a v hospodářství.⁹¹ Zatím ale nadále nenastal průlom při výstavbě dopravní infrastruktury.

Česká politika na regionální úrovni rozvíjela vlastní dynamiku vztahů s Německem, mj. prostřednictvím rozsáhlého evropského regionu Dunaj–Vltava a menších euroregionů Šumava, Egrensis, Nisa a dalších třinácti převážně bilaterálních euroregionů atd. Tyto formy spolupráce aktivně rozvíjelo regionální/místní politické a administrativní vedení, zahrnovaly vysokou míru společenské aktivity. Patřila mezi ně i Praha: pražský primátor Tomáš Hudeček navštívil Berlín (13.–14. února) a spolu s berlínským primátorem Klausem Wowereitem vyjádřil zájem na tom, aby Prahu a Berlín spojila vysokorychlostní železnice, která by obě města dále napojovala na Vídeň.⁹²

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRAANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA HLAVNÍCH AKTÉRŮ

Rozdělení rolí v české politice vůči Německu se podstatně neměnilo, vztahy s Německem nebyly předmětem kontroverzí ani ve vládě, ani ve vztahu vláda–prezident, ani v parlamentních debatách. Prezident Zeman byl svým zaměřením Německu nakloněn, i když nesdílel vždy stejné priority. Ministerstvo zahraničních věcí a vláda se soustředily na přípravu strategického dialogu. Po sedmi letech se vrátil do Prahy velvyslanec ČR v Berlíně, zkušební a aktivní diplomat Rudolf Jindrák, a plánoval se nástup nového velvyslance, Tomáše Podivinského (v letech 2005–2009 generálního konzula v Drážďanech, 2013–2014 ministra životního prostředí ČR).

Parlament ČR se Německem zabýval intenzivně pouze jednou, a to v březnu, při ratifikaci Rámcové smlouvy mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo o přeshraniční spolupráci v oblasti zdravotnické záchrané služby.

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRAANIČNÍ POLITICE: VEŘEJNÝ A MEDIÁLNÍ PROSTOR

Hlavní témata, pokrývaná médii ve vztahu k Německu, byla beze sporu krize na Ukrajině a řecká krize. Německo bylo v obou případech vnímáno převážně jako aktér, který se snaží krize řešit, vyhnout se přímým konfliktům a zatížením vztahů a usiluje o stabilizaci situace. Ve vztahu k Ukrajině byli zejména kancléřka Merkelová a ministr Steinmeier vnímáni jako aktéři, kteří prosazují diplomatické řešení.⁹³

Pokud jde o řeckou krizi, převládal pozitivní pohled na německou angažovanost a přísny, ale racionální přístup, rozvíjela se ale i diskuse o negativních efektech této politiky. V *Respektu* tak dostal místo prezentovat německou politiku osobně ministr financí W. Schäuble.⁹⁴ V zápětí ale Jan Macháček upozornil na úskali německé disciplinované hospodářské politiky a nechutí k další institucionální integraci eurozóny.⁹⁵ Pozornosti médií neušla vnitřní politika SRN, zejména vývoj ve straně Alternativa pro Německo (zaznamenáno bylo mj. i její napojení na ruskou ambasádu⁹⁶), a zdánlivě nezadržitelný růst hnutí Pegida, vůči němuž se německá politika ostře ohradila.⁹⁷

Pozornost přitahovaly vedlejší efekty krize na Ukrajině a ekonomických sankcí – např. pokles počtu ruských turistů a naopak nárůst turistů z Německa a Číny.⁹⁸ Tisk si všiml zdrženlivosti Německa při poskytování vojenské pomoci Ukrajině.⁹⁹ *Halo noviny* přitom přebíraly díky ruských sdělovacích prostředků, když tvrdily, že je Německo pod tlakem USA, a jediné proto schválilo sankce proti Putinovu Rusku.¹⁰⁰

Bezprecedentně masovým fenoménem se staly různé internetové zdroje, které ať již z jakýchkoli důvodů hájily pozice Ruska. Ani zde ale nebylo ostří útoků zaměřené na Německo. Vynikal např. *Aeronet.cz*, který mj. informoval, že USA vyřídíji kancléřku Merkelovou a nutí ji souhlasit se sankcemi – proto sestřelily i let MH17. Německo samo se podle tohoto zdroje chystalo opustit vyjednávání o TTIP a plánovalo stáť se naopak členem skupiny BRICS.¹⁰¹ Taková a podobná média měla kulturně nacionalistický, antiliberalní charakter, představovala platformu pro zveřejňování bulvárních a populistických protizápadních příspěvků, často přebírala interpretace údajů přímo z ruských, vládou kontrolovaných médií anebo ruské propagandy.

ZÁVĚR

V roce 2014 charakterizoval českou politiku ve vztazích s Německem v jednotlivých oblastech rétorický a v některých i reálný posun směrem ke společné politice. V jednotlivých politických sektorech pokračovala aktivní spolupracující politika, založená na společných zájmech a rostoucí kompatibilitě obou partnerů. Změna se týkala především širšího přijetí společné politiky v rámci EU a tím i intenzifikace spolupráce s Německem, ochota přistoupit v perspektivě k Fiskálnímu paktu měla právě tento efekt.

Potenciálně významný příklad aktivního přístupu představovala iniciativa české strany pracovat na přípravě bilaterálního strategického dialogu, do něhož by se podle potřeby a zájmu zapojovaly zainteresované resorty. Německá strana je v zásadě přetížena strategickými vztahy s tolika partnery, že není snadné ji pro takové povýšení vztahů získat; o to významnější je dovést projekt strategického dialogu do konce. Otevřít šanci konečně doplnit praktickou decentralizovanou spolupráci o dlouhodobější strategické směřování, které by mohlo pomoci ČR a Německo více propojovat v souladu s kompatibilitou zájmů, principů a politické kultury.

Strategický dialog by do jisté míry mohl pomoci kompenzovat i absenci politiky vztahů k Německu – politické strany, média a veřejnost se věnovaly Německu a vztahům s ním jen nárazově a omezeně, toto téma nebylo nějak zásadně přítomno ve společenském prostoru.

Limity na české straně představovala institucionální a finanční kapacita jednotlivých resortů, jako politický imperativ se jevila personální stabilizace resortů.

Poznámky

- 1 *Tschechien: Präsident irritiert mit Gossensprache*. Die Welt, 4. 11. 2014. On-line: www.welt.de/politik/ausland/article133973406/Tschechien-Präsident-irritiert-mit-Gossensprache.html.
- 2 ODS: *Svoboda a naděje. Program pro Českou republiku*.
- 3 Úsvit přímé demokracie: *Euro-volby*. On-line: www.hnutisvit.cz/euro-volby/.
- 4 KSČM: *Volební program KSČM pro volby do Evropského parlamentu v roce 2014*.
- 5 *Kateřina Konečná: ČR by si měla umět dýchnout*. EurActiv, 14. 5. 2014. On-line: www.euractiv.cz/evropske-volby-2009/interview/katerina-konecna-dohoda-eu-usa-prisenekvalitni-potravinny-a-drahe-leky-011824.
- 6 *Pavel Svoboda: V politice jde o emoce, ne o rozum*. EurActiv, 6. 5. 2014. On-line: www.euractiv.cz/evropske-volby-2009/interview/pavel-svoboda-politika-neni-o-rozumu-ale-o-emocich-011795.
- 7 KDU-ČSL: *Program KDU-ČSL pro volby do Evropského parlamentu 23. a 24. května 2014*. On-line: www.volbydoep.cz/getmedia/b2402746-09d9-4fef-956faaff1b92712/Europrogram_KDU_2014.pdf.aspx.
- 8 ČSSD: *Chceme spravedlivou a sociální Evropu. Programový manifest ČSSD pro volby do Evropského parlamentu 23.–24. 5. 2014*.
- 9 *Jan Keller: Vedení kandidátky ČSSD jsem dlouho zvažoval*. EurActiv, 7. 5. 2014. On-line: www.euractiv.cz/evropske-volby-2009/interview/jan-keller-byt-lidrem-cssd-jsem-zvazoval-dlouho-011803#sthash.Pnc01cG6.dpuf.
- 10 ANO: *ANO v Evropě*, 2014. On-line: www.anobudelp.cz/file/edeeke-stazeni/ano-v-evrope.pdf.
- 11 TOP 09: *Evropa jsme my, ne oni*, 2014. On-line: www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-do-evropskeho-parlamentu-2014_1043.pdf.
- 12 SSO: *Svoboda, odpovědnost, spravedlnost. Politický program Strany svobodných občanů*. On-line: web.svobodni.cz/public/media/Prilohy/politicky-program-svobodni.pdf, s. 9.
- 13 *Merkelová ocenila před Belobradkem proevropské směřování vlády ČR*. ČTK, 24. 3. 2014.
- 14 *Klaus: Dominance Německa v Evropě je větší než kdy ve 20. století*. ČTK, 16. 4. 2014.
- 15 *ODS nabourala spojenecké české pravice s Merkelovou, říká TOP 09*. ČTK, 20. 6. 2014.
- 16 *Prezident ČR a SRN si dnes navzájem předali státní významnosti*. ČTK, 5. 5. 2014.
- 17 *Merkelová vítá proevropské směřování české vlády*. ČTK, 13. 3. 2014.
- 18 *Německé delegaci v Bruselu se porouchalo letadlo, pomohl Zaořálek*. ČTK, 15. 8. 2014.
- 19 *Symbolicky přitom ministru Zaořálovi věnoval sluneční byt, jež užívají němečtí piloti. Velvyslanec Dr. Arndt Freiherr Freytag von Loringhoven. Životopis velvyslance*. On-line: www.prag.diplo.de/Vertretung/prag/cs/02/Botschafterseite_cv_Freytag_von_20Loringhoven.cz.html.
- 20 *Merkelová potvrdila zájem na odkoupení Lobkovického paláce*. ČTK, 13. 3. 2014.
- 21 *Německo bude mít Lobkovický palác v Praze v dlouhodobém pronájmu*. ČTK, 27. 8. 2014.
- 22 *Německo vítá aktivnější roli Česka v EU*. ČTK, 7. 3. 2014.
- 23 *Taměž*.
- 24 *Merkelová ocenila před Belobradkem proevropské směřování vlády ČR*. op. cit.
- 25 *Merkelová vítá proevropské směřování české vlády*, op. cit.
- 26 *Zeman se bojí občanské války na Ukrajině, ČR má být převodovkou EU*. ČTK, 5. 5. 2014.
- 27 *Ehler, Tomáš–Hamemková, Simona: Německá ekonomika v září 2014. Obchodně-ekonomický úsek Velvyslanectví ČR v Berlíně*, s. 5.
- 28 *Německá fiskální disciplína je podle Babise vzor pro ČR*. ČTK, 12. 5. 2014.
- 29 *V Praze se dnes koná summit ministrů financí šesti zemí EU*. ČTK, 2. 10. 2014.
- 30 *Hlavní prioritou ČR je boj proti daňovým únikům u pohonných hmot*. ČTK, 2. 10. 2014.
- 31 *Zaořálek oceňuje snahu EU aktivně řešit krizi na Ukrajině*. ČTK, 7. 3. 2014.
- 32 *Ministři zahraničí V4 a Německa jednali o sankcích EU proti Rusku*. ČTK, 13. 3. 2014.
- 33 *Šéfové diplomacií V4 a Německa budou jednat o Ukrajině*. ČTK, 13. 3. 2014.
- 34

- 36 *Kontrolař OBSE opustili Sloviansk, zdžřela je prý přestřelka.* ČTK, 3. 5. 2014.
- 37 *Zeman: Po násili v Oděse roste riziko občanské války na Ukrajině.* ČTK, 5. 5. 2014.
- 38 Vystoupení náměstka Košovské na mezinárodní konferenci „Germany and the V4 Countries: the Ukraine Crisis and Regional Defence Cooperation“, pořádané Ústavem mezinárodních vztahů a Nadací Komáda Adenauer na MZV ČR, 19. 11. 2014.
- 39 Vystoupení reditele odboru bezpečnostní politiky, Jana Jirše. Tamtéž.
- 40 Ehler, Tomáš-Petráňová, Tereza-Hájková, Martina: Německá ekonomika v únoru-březnu 2015. In: *Německá ekonomika*. Obchodně-ekonomický úsek Velvyslanectví ČR v Berlíně, březen 2015, s. 2-3. Tamtéž.
- 41 *Německé firmy v ČR brzdí nedostatek zaměstnanců a byrokracie.* ČTK, 28. 1. 2014.
- 42 *Třetína německých firem plánuje v ČR naryšení pracovních míst.* ČTK, 2. 4. 2014.
- 43 *Viz např. Sobolka jednal s Tiličem o vysokorychlostní trati do Drazďan.* ČTK, 1. 10. 2014.
- 44 *Česke a saské přístavy na Labi chtějí posílit lodní dopravu.* ČTK, 25. 3. 2014.
- 45 *Ředitelství vodních cest chce mít souhlas s jezem v Děčíně za rok.* ČTK, 16. 10. 2014.
- 46 *Proč nestavět jez.* On-line: arnika.org/proc-nestavet-jezy.
- 47 *Šjřfve vláda Česka, Slovenska a Rakouska se budou scházet.* ČTK, 31. 7. 2014.
- 48 *Starostové německých pohraničních obcí kritizují plán myšného.* ČTK, 8. 7. 2014.
- 49 *Martianová, Zuzana: Zahraničněpolitická rovina vztahů v oblasti energetiky mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo v letech 2004-2014.* Diplomová práce, IMIS FSV UK, Praha 2015, s. 97, 99-102.
- 50 *Německo chce do roku 2022 energeticky propojit sever a jih země.* ČTK, 5. 2. 2014.
- 51 *HN: Komárkova firma MND koupila v Německu ložisko na těžbu plynu.* ČTK, 16. 1. 2014.
- 52 *Týden: EPH chystá u dolu Mířog větrnou elektrárnu za miliardu Kč.* ČTK, 26. 1. 2014.
- 53 *Grtines Licht für den weiteren Betrieb der Miteileuropäischen Rohölleitung (MERO) von Vohburg a.d.Donau nach Waidhaus.* Pressemitteilungen. Regierung von Oberbayern. Nr. 545, 26. 11. 2014.
- 54 On-line: www.regierung-oberbayern.bayern.de/medien/archiv/2014/106911.
- 55 *Německo chce při výrobě elektriny spolupracovat se zahraničím.* ČTK, 23. 6. 2014.
- 56 *Německá vláda schválila prodej divize RWE do ruských rukou.* ČTK, 22. 8. 2014.
- 57 *Pres dvě stě lidí cvičilo obnovení vedení mezi Čskem a Německem.* ČTK, 16. 9. 2014.
- 58 *ČR bude jednat s Německem o vydání české nafy.* ČTK, 23. 12. 2014.
- 59 *MZV ČR: Berlínsko-Braniborsko-České kooperací forum o obnovitelných zdrojích energie, 22. 10. 2014.* On-line: www.mzv.cz/berlin/cz/obchod_a_ekonomika/aktuality/berlinsko_braniborsko_ceske_kooperaceni.html
- 60 *Česko-německá komise pro životní prostředí na MŽP jednala o přeshraničních projektech i klimatu.* 22. 10. 2014. On-line: www.mzp.cz/cz/news_141022_cesko_nemecka_komise_ZP.
- 61 *MŽP ČR: Německo.* On-line: www.mzp.cz/cz/nemecko_dokument.
- 62 *Ministr Brabec na cestě k obnově česko-bavorské spolupráce na Šumavě.* 10. 7. 2014. On-line: www.mzp.cz/cz/news_140710_Albzbedn_Sumava.
- 63 *Bavorské kontroly u hranic nejsou proti Čechům, ujistil ministr.* ČTK, 3. 1. 2014.
- 64 *Die Probleme mit Melanaphelaninen aus Tschechien bereiten mir große Sorgen.* Interview mit Thomas de Maiziere, 28. 4. 2015. On-line: www.bmi.bund.de/SharedDocs/Interviews/DE/2015/04/interviewhospodarske-noviny.html.
- 65 *Kritici peritumu rostie kriminalita v německo-českém pohraničí.* ČTK, 5. 3. 2014.
- 66 *Česko-německý fond dá 27 milionů Kč na 211 nových projektů.* ČTK, 26. 3. 2014.
- 67 *Proti drogám budou v česko-saském pohraničí bojovat společné týmy.* ČTK, 17. 7. 2014.
- 68 *Ministr vnitra Česka a Německa se dohodli na podobě smlouvy o policejní spolupráci.* 14. 10. 2014. On-line: www.mvcr.cz/clanek/ministri-vnitra-ceska-a-nemecka-se-dohodli-na-podobě-smlouvy-o-policejnispolupraci.aspx.
- 69 *Ministr vně Váková bude jednat v Německu, tématem jsou drogy.* ČTK, 17. 9. 2014.
- 70 *Smlouvou schválila smlouvu s Německem o spolupráci zadržování.* ČTK, 6. 5. 2014.
- 71 *Dorothea von Steuten-kunstprens 2014.* On-line: www.kunstmuseumbonn.de/ausstellungen/rueckblick/info/ex/dorothea-von-stetten-kunstprens-2014-2051.

- 72 *Český rozhlas bude spolupracovat s německým veřejným médiem MDR.* ČTK, 9. 1. 2014.
- 73 *Zástupci ČR a Saská uzavřeli nominaci Kráňshofi na seznam UNESCO.* ČTK, 20. 1. 2014.
- 74 *Gauack chválil Havla, jeho odkaz má nést prezident SRN, mini Pihart.* ČTK, 7. 5. 2014.
- 75 *Česko-německý fond dá 27 milionů Kč na 211 nových projektů, op. cit.*
- 76 *Zeman se bojí občanské války na Ukrajině, ČR má být převodskou EU, op. cit.*
- 77 *Zeman na Hradě přivítal středoevropské prezidenty.* ČTK, 17. 11. 2014. *Německá ambasáda v ČR se otevře, připomene exodus z NDR roku 1989.* ČTK, 11. 6. 2014.
- 78 *Na sudetoněmeckém sjezdu zaznělo odsouzení Beněšových dekreť.* ČTK, 7. 6. 2014.
- 79 *Tamtéž.*
- 80 *Sudeťští Němci stojí o účast českých politiků na svých srazech.* ČTK, 8. 6. 2014.
- 81 *Německo zavedlo památný den připomínající vysídlené.* ČTK, 27. 8. 2014.
- 82 *Novým předsedou německého Svazu vyhnanců se stal Bernd Fabritius.* ČTK, 7. 11. 2014.
- 83 *Spiegel Outet möglichen Steinbach-Nachfolger.* Männer, 20. 7. 2014. On-line: m-maenner.de/2014/07/der-spiegel-outet-moeglichen-steinbach-nachfolger/.
- 84 *Bayern in Prag.* On-line: www.bayern.de/staatsregierung/bayern-in-prag/.
- 85 *Seehofer si umí představit společně zasedání vlády Bavorska a ČR.* ČTK, 4. 12. 2014.
- 86 *Tamtéž.*
- 87 *ČR a Bavorsko připravují další spolupráci, například ve vědě.* ČTK, 5. 6. 2014.
- 88 *Bavorska a Česko chtějí silnější propojit přhraniční regiony.* ČTK, 17. 12. 2014.
- 89 *Jourová: Česko-bavorská spolupráce je na velmi dobré úrovni.* ČTK, 26. 7. 2014.
- 90 *Premiér Sobolka jednal s ministerským předsedou Saská Tiličem.* 17. 7. 2014. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-sobolka-jednal-s-ministerskym-predsedou-saska-tlichem-120965/.
- 91 *Tilič: Česko-německé pohraničí má potencial k velkému rozvoji.* ČTK, 28. 8. 2014.
- 92 *Praha a Berlín stojí o spojení měst vysokorychlostní železnici.* ČTK, 13. 2. 2014.
- 93 *Merkelová tlačí Kyjev do dohody s povstanci.* Týden, 28. 12. 2014. On-line: www.tyden.cz/rubriky/zahranici/rusko-a-okoli/merkelova-tlaci-kyjev-do-dohody-s-povstanci_328515.html#_VXi9pndHw.
- 94 *Schäuble: potřebujeme posílit evropské instituce.* Interview Ondřeje Kundry. Respekt, 27. 9. 2014.
- 95 On-line: respekt.inmed.cz/lz-noveho-cisla/ci-62868960-schäuble-potřebujeme-posílit-evropske-institute.
- 96 *Macháček, Jan: Standard & Poors varují eurozónu před Německem.* Respekt, 28. 9. 2014. On-line: respekt.inmed.cz/ci-62868520-pozor-na-nemecko.
- 97 *Německá partaj si chodí pro rady na ruskou ambasádu.* Týden, 13. 12. 2014. On-line: www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/nemecka-partaj-si-chodi-pro-rady-na-ruskouambasadu_327093.html#_VXi9hfnHw.
- 98 *Merkelová ostře odsoudila antislamské hnutí Pegida.* Týden, 15. 12. 2014. On-line: www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/merkelova-ostre-odsoudila-antislamske-hnutipegida_327437.html#_VXi9fnHw.
- 99 *Do Česka mří stále méně Rusů, nahrazují je Němci a Čňané.* Lidovky.cz, 8. 12. 2014. On-line: byznys.lidovky.cz/crossstat-cr-je-mez-izememi-s-nejvetsim-poklesem-ruskych-turistu-pwe-statnipokladna.aspx?c=A141208_095042_stalni-pokladna_mmu.
- 100 *Pomoc proti Rusku: Lina dodá Ukrajině zbraně a vyvící vojáky.* Lidovky.cz, 24. 11. 2014. On-line: www.lidovky.cz/pomoc-proti-rusku-lina-doda-ukrajine-zbrane-a-yvici-jej-vojaky-lidp-lzpravysvet.aspx?c=A141124_130625_ln_zahranici_msl.
- 101 *Německo se obává strategických ztrát na východě.* Haló noviny, 22. 8. 2014. On-line: www.halonoviny.cz/articles/view/27966657.
- 102 *Zdešení a šok v USA: Německo prý politiku plánuje vstup do sdružení, které ovládá Rusko! Putin rozjel v rámci skupiny obrovské manevry proti Americe.* Aeronet.cz, 25. 7. 2014. On-line: aeronet.cz/news/zdeseni-asok-ve-fedu-nemecko-potichu-plaňuje-vstup-do-sdruzeni-brics-ktere-ovlada-rusko.